

Ricard Fité

Coordinador lingüístic de l'edició catalana
d'*El Periódico de Catalunya*

D'entrada, s'ha de dir que el col·lectiu encarregat de realitzar l'edició catalana d'*El Periódico* assumeix alhora les tasques de traducció, edició i revisió dels textos, de manera que el control sobre la seva qualitat lingüística s'exerceix al mateix temps que s'elabora la pàgina des del punt de vista del contingut, generalment mitjançant la traducció del castellà al català. En aquest cas, per tant, no ens trobem davant d'un equip de lingüistes que entren en acció *a posteriori* per supervisar el que uns altres ja han donat per acabat, ni tampoc davant d'un col·lectiu d'assessors situat al costat dels protagonistes del procés de producció. Cada membre d'aquest col·lectiu és responsable del contingut de la traducció i alhora de la seva qualitat lingüística, i això és el que ens diferencia dels altres mitjans en català. Si remarquem aquesta peculiaritat organitzativa és perquè en general el concepte de «serveis lingüístics» s'associa a una activitat de caràcter formal que s'afegeix, de més a més, a la realització d'un contingut.

Els procediments seguits en el nostre cas vénen molt condicionats, per tant, per la singularitat del procés de producció triat per portar a terme l'edició en català. Això vol dir que hem hagut de donar resposta als problemes que es deriven de treballar amb textos servits per un programa informàtic d'ajuda a la traducció i sota una gran pressió horària, ja que la feina es concentra en quatre hores escasses (entre les vuit i les dotze de la nit), sovint arriba de cop, i en qualsevol cas hem de tancar l'edició amb puntualitat suïssa.

Per pal·liar aquests inconvenients hem seguit bàsicament dues línies d'actuació. D'una banda, hem adoptat una política de contractació de personal altament qualificat procedent de diferents sectors professionals (edició en premsa, ensenyament, periodisme, món editorial, traducció literària, serveis lingüístics), al qual s'ha demanat com a condició imprescindible l'acreditació *de facto* d'un profund coneixement de la llengua catalana. (Cal dir també que una gran part d'aquest personal ha estat contractat en règim de mitja jornada, per poder disposar de traductors en les hores punta.) D'altra banda, hem adoptat una política de control de qualitat del producte, basada en l'establiment d'un seguit de filtres que permeten detectar els errors, derivats sobretot de les condicions del procés de producció, generalment abans que arribin a sortir publicats. Aquests filtres permeten alhora fer un seguiment diari de les deficiències de traduc-

ció detectades, tant des del punt de vista humà com tecnològic, a fi de reduir al mínim la possibilitat que es tornin a cometre.

Des del punt de vista estrictament lingüístic, és prou evident que *El Periódico* ha fet una aposta per un model de llengua àgil i popular, sense apartar-se essencialment de la normativa, una aposta que segurament no hauria estat possible, com ja hem dit en altres ocasions, sense la feina feta en aquest terreny pels altres mitjans de comunicació orals i escrits que l'han precedit i que li són coetanis. En tot cas, la nostra aportació ha consistit a posar una mica més d'èmfasi en l'ús de formes i expressions més estàndard, i en els jocs de paraules més habituals, amb vista a la consolidació d'un registre periodístic ja força establert, aportació que d'alguna manera ens han exigít les característiques de l'estil propi del diari en castellà.

No cal dir que l'objectiu prioritari dels que fem aquest diari és que el lector no tingui cap motiu per dubtar que el text que té a les mans ha estat pensat i escrit en català, condició irrenunciable de qualsevol bona traducció, sigui novel·la, assaig o recepta de cuina. I això ens porta a ser especialment sensibles en la lluita contra el calc, perill constant causat per la inèrcia del procés de treball descrit. Aquesta lluita permanent, de vegades ingrata quan la frase és intradueïble perquè està travada amb altres parts del text concebut en castellà, de vegades satisfactòria quan es pot resoldre amb èxit sense traïr gens ni la lletra ni l'esperit de l'original, és la base primordial en què es recolza la garantia de qualitat que empeny gairebé noranta mil lectors de mitjana diària a fer-nos confiança al cap de dos anys d'existència. Davant d'aquesta realitat, sincerament creiem que l'índex d'errors lingüístics publicats és ben mínim, anàleg al de qualsevol diari ben editat, i som conscients que sempre es pot millorar.

I ja que parlem de qualitat, no és cap secret que des del punt de vista normatiu tots els mitjans es prenen algunes llicències, i que *El Periódico* no n'és precisament una excepció. Aquestes Jornades són un marc adequat per cridar l'atenció sobre aquest fet, és a dir, sobre l'abast d'aquestes llicències, sobre els límits de la normativa, sobre les relacions entre normativa i ús estàndard, i per tant sobre el grau de transgressió que és tolerable (i fins i tot gosaria dir que recomanable) amb vista al reconeixement social del català com a llengua normalitzada i normativitzada, però sobretot com a llengua normal i pròpia, coincident amb l'ús general estàndard.

No podem deixar de reconèixer l'esforç que ha fet aquests últims anys la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) per acostar ús i normativa, com ho prova la recent aparició del diccionari i de les propostes d'estàndard oral, així com la nova gramàtica que està elaborant i la segona edició revisada del diccionari. També és innegable el canvi de política constatat en aquesta última dècada pel que fa a les relacions de l'IEC amb la societat, sectors professionals, etc., pràcticament inexistent fins aleshores. No solament aquestes Jornades en són una prova. Se'n podrien citar altres exemples, i només recordaré que abans de la sortida d'*El Periódico* en català l'IEC va firmar-hi un protocol de col·laboració. Però fins ara, sense desmerèixer gens ni mica les paraules, potser no hi ha hagut prou fets. D'altra banda, també és evident que tots els mitjans de comunicació en català, sense excepció, estan preocupats per la seva qualitat lingüística, i en general es mostren respectuosos amb la norma establerta, llicències puntuals al marge. Però

si volem avançar en la consolidació d'un estàndard català fort, unitari, creïble i de prestigi, que pugui coexistir en peu d'igualtat amb l'estàndard castellà tot i la desigualtat sociolingüística en termes quantitativs, econòmics i polítics tan difícil de superar, tots plegats hem d'anar una mica més enllà.

Com a exemple del que entenem per anar una mica més enllà, creiem que la SF de l'IEC hauria de considerar la possibilitat de flexibilitzar uns quants aspectes de la normativa sintàctica de la llengua escrita, d'acord amb els usos més generals. Són en el pensament de tothom els casos de l'ús sistemàtic de la preposició *per* i de la contracció *a/* davant d'infinitiu, encara avui no normatius, així com de l'ús facultatiu de la doble negació i la concordança de participi, que requeriria una sanció explícita per part de l'autoritat. L'IEC s'hauria de posicionar clarament, doncs, respecte al gran nombre de llacunes normatives que hi ha en el terreny de la morfologia (formació de femenins nous), del lèxic (adaptació d'estrangerismes i flexió, termes d'argot actual impossibles de substituir sense perdre cap matís) i sobretot en el terreny de la sintaxi (règims verbals no prou clars, usos preposicionals dubtosos, etc.), i ho hauria de fer tenint en compte quina és la pràctica habitual conscient i responsable, controlada per experts, en els sectors professionals implicats en el procés d'estandardització del català (editorials, mitjans de comunicació, escola, etc.).

En aquest sentit, i això que diré ara constituiria un salt endavant espectacular, no seria gens sobrer donar un cop d'ull valent, amb esperit realista, a normes sintàctiques que la normalització no ha pogut ni segurament podrà mai imposar en la llengua oral per anys que passin, i que per tant originen frases de màxima duresa en la llengua escrita, on la normativa sempre s'aplica: ens referim a la flexió de certs adjectius només normativament invariables (bastant, massa, força, prou), a alguns aspectes del canvi de preposició davant d'infinitiu i a certes combinacions de pronoms febles.

També per anar una mica més enllà, els professionals que treballem en aquests sectors encara arrosseguem l'assignatura pendent de portar a terme una unificació de les llicències que cadascú es pren individualment en el seu àmbit d'actuació, així com d'anar recollint les solucions que hem d'improvisar per falta de solució normativa i fer-les arribar de manera sistemàtica i sistematitzada a l'IEC. D'aquesta manera, la nostra màxima autoritat acadèmica tindria constància del grau d'unanimitat de criteri pel que fa a l'extensió d'una llicència determinada, i alhora dels problemes tècnics que pot generar l'aplicació d'una norma en concret i dels buits normatius detectats. I, de passada, tots plegats desorientaríem menys el nostre públic receptor, que sovint no acaba d'entendre com és que, posats a transgredir, un mitjà admet *alfombra* com a llicència però no *invadir*, mentre que un altre fa just el contrari, i que la majoria admeten *disfrutar* i *làmpara* i no passa res, mentre que ningú accepta *barco* no se sap ben bé per què, o per què vés a saber. On són els límits del que es pot considerar ús tolerable entre el que no és sancionat com a normatiu? Ens podem posar d'acord?

Per aquest motiu, en el marc d'aquestes Jornades proposem que s'estudiï la viabilitat de la creació d'un òrgan d'intercanvi d'informació que vinculi els professionals de la llengua entre si

(com a mínim dels mitjans de comunicació i les editorials), i sobretot aquests mateixos professionals amb l'IEC. Posaré un exemple pràctic dels avantatges que tots plegats n'obtindríem. Durant la guerra de Kosovo, de cop i volta apareix per tots els mitjans, orals i escrits, un gentilici que tan aviat pren la forma *albanesokosovar* com *albanokosovar*. L'alternança dura uns quants dies, setmanes, mesos i tot, fins que Francesc Vallverdú, precisament qui m'ha precedit en aquest bloc d'intervencions, proposa des de TV3 a l'*Avui* i a *El Periódico* que en diguem *albanokosovars*, perquè la forma *albaneso-* no té fonament lingüístic. Des d'aquell dia, tots tres mitjans només hem parlat dels *albanokosovars*. Aquesta contribució a l'estandardització va ser fruit d'una iniciativa personal aïllada. La creació d'uns canals permanents de comunicació que desemboquessin en un òrgan que adoptés propostes d'actuació raonades i consensuades facilitaria la proliferació d'exemples com aquest i dotaria els professionals del sector d'una unitat de criteri que no faria sinó beneficiar la consolidació del model estàndard.

D'exemples menys afortunats n'hi ha a cabassos. Així, mentre en castellà parlen de *medicamentazo*, en català uns parlen de *medicamentada*, altres de *medicamentàs*, altres de *cop de medicament*, i encara altres de l'«anomenat *medicamentazo*»: tres propostes diferents i un calc entre cometes o en cursiva constitueixen un fracàs absolut amb vista a l'estandardització, i un triomf inapel·lable del castellà. Les discrepàncies en l'ús de certs topònims (preferència per la tradició o pel respecte rigorós a la llengua original), en l'ús de gentilicis no fixats, o bé en les transcripcions d'antropònims de llengües amb alfabet no llatins (amb les excepcions que exigeix la tradició, o no: els límits sempre fan de mal establir) circularien diàriament pels canals proposats, i finalment se'n podria obtenir un ús més ordenat i homogeni.

En definitiva, es tractaria de crear potser, salvant totes les distàncies, una mena de Departament del Català Urgent, anàleg al que existeix en castellà vinculat a l'Agència EFE, la finalitat del qual seria no solament donar resposta, si pogués ser immediata, als dubtes i problemes amb què es troben els mitjans de comunicació no resolts per la normativa, sinó també dur a terme un seguiment de la qualitat lingüística d'aquests mateixos mitjans.

Aquesta és la nostra proposta. Només parlant-ne veurem si és possible.